

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 26. februarja 2015*

„Predhodno odločanje — Direktiva 2001/84/ES — Člen 1 — Intelektualna lastnina — Dražba izvirnih umetniških del — Sledna pravica v korist avtorja izvirnega umetniškega dela — Dolžnik nadomestila iz naslova sledne pravice — Kupec ali prodajalec — Odstopanje s pogodbeno ureditvijo“

V zadevi C-41/14,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Cour de cassation (Francija) z odločbo z dne 22. januarja 2014, ki je prispela na Sodišče 27. januarja 2014, v postopku

Christie's France SNC

proti

Syndicat national des antiquaires,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi L. Bay Larsen, predsednik senata, K. Jürimäe, sodnica, J. Malenovský (poročevalec), M. Safjan, sodnika, in A. Prechal, sodnica,

generalni pravobranilec: M. Wathelet,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za Christie's France SNC D. Théophile in A. Rios, odvetnika,
- za Syndicat national des antiquaires G. Lesourd in B. Edelman, odvetnika,
- za francosko vlado D. Colas in F.-X. Bréchet, agenta,
- za Evropsko komisijo J. Hottiaux in J. Samnadda, agentki,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

* Jezik postopka: francoščina.

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 1 Direktive 2001/84/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. septembra 2001 o sledni pravici v korist avtorja izvirnega umetniškega dela (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 17, zvezek 1, str. 240).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Christie's France SNC (v nadaljevanju: Christie's France) in Syndicat national des antiquaires (v nadaljevanju: SNA) glede veljavnosti določbe iz splošnih prodajnih pogojev, v skladu s katero družba Christie's France od kupca prejme znesek, ki ustreza nadomestilu, dolgovanemu avtorju iz naslova sledne pravice (v nadaljevanju: sporna določba).

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodnih izjavah 3, 4, 9, 10, od 13 do 15, 18 in 25 Direktive 2001/84 je navedeno:
 - „(3) Namen sledne pravice je zagotoviti, da imajo avtorji grafičnih in likovnih umetniških del korist od ekonomske uspešnosti svojih izvirnih umetniških del. [...]
 - (4) Sledna pravica je sestavni del avtorske pravice in je bistvena prednostna pravica avtorjev. Vzpostavitev takšne pravice v vseh državah članicah ustreza potrebi po tem, da ustvarjalcem priskrbimo ustrezno in standardno raven varstva.
[...]
 - (9) Sledna pravica je trenutno predvidena v domači zakonodaji večine držav članic. Takšni zakoni, kjer obstajajo, imajo nekatere razlike, še posebej glede del, ki jih zajema, upravičencev do nadomestil, uporabljene stopnje, transakcij, za katere velja plačevanje nadomestila, in osnove, na kateri so te izračunane. [...] Ta pravica je torej dejavnik, ki pripomore k izkrivljanju konkurence, pa tudi k preusmeritvi trgovanja znotraj Skupnosti.
 - (10) Takšne neskladnosti glede obstoja sledne pravice in njene uporabe s strani držav članic neposredno vplivajo na pravilno delovanje notranjega trga z umetninami, kot ga ureja člen 14 Pogodbe. V takšni situaciji je člen 95 Pogodbe ustrezna pravna podlaga.
[...]
 - (13) Obstoječe razlike med zakoni je treba odstraniti, kadar izkrivljajo delovanje notranjega trga, pojav katerih koli novih razlik te vrste pa je treba preprečiti. Razlik, ki po pričakovanjih ne morejo vplivati na delovanje notranjega trga, ni treba odstraniti oziroma preprečiti.
 - (14) [...] Obstoječe razlike med nacionalnimi določbami glede sledne pravice izkrivlja konkurenco in preusmerja trgovanje znotraj Skupnosti ter vodi k neenaki obravnavi umetnikov glede na to, kje se prodajo njihova dela. [...]
 - (15) Glede na obseg razhajanj med nacionalnimi določbami je treba torej nujno sprejeti usklajevalne ukrepe za urejanje neskladnosti med zakoni držav članic na področjih, kjer lahko takšne neskladnosti povzročijo ali ohranjajo izkrivljene pogoje konkurence. Ni pa nujno uskladiti vsake določbe zakonov držav članic o sledni pravici, za to, da ohranimo kar največ prostora za nacionalno odločanje, pa je dovolj omejiti izvajanje usklajevanja na tiste domače določbe, ki najbolj neposredno vplivajo na delovanje notranjega trga.

[...]

(18) Obseg sledne pravice naj se razširi na vsa dejanja nadaljnje odsvojitve, z izjemo dejanj, ki se izvedejo neposredno med osebami, ki delujejo kot zasebniki brez sodelovanja strokovnjakov s trga umetnin. [...]

[...]

(25) Oseba, ki izplačuje nadomestilo, naj bo načeloma prodajalec. Državam članicam naj se da možnost, da poskrbijo za izjeme pri tem načelu glede odgovornosti za plačilo. Prodajalec je oseba ali podjetje, v imenu katerega se sklene prodaja.“

4 Člen 1 navedene direktive, naslovljen „Predmet sledne pravice“, določa:

„1. Države članice v korist avtorja izvirnega dela predvidijo, da se sledna pravica opredeli kot neodtujljiva pravica, ki se ji ne da odpovedati niti vnaprej, do nadomestila, ki temelji na prodajni ceni ob vsaki nadaljnji odsvojitvi dela, ki sledi prvi odsvojitvi dela s strani avtorja.

2. Pravica iz odstavka 1 se uporablja za vsa dejanja nadaljnje odsvojitve, kjer kot prodajalci, kupci ali posredniki nastopajo strokovnjaki s trga umetnin, na primer organizatorji dražb, umetnostne galerije in sploh kakršni koli trgovci z umetniškimi deli.

[...]

4. Nadomestilo plača odsvojitelj. Države članice lahko predvidijo, da mora ena od fizičnih ali pravnih oseb iz odstavka 2, ki pa ni odsvojitelj, plačati nadomestilo sama oziroma skupaj z odsvojiteljem.“

Francosko pravo

5 Člen 1 Direktive 2001/84 je bil v francosko pravo prenesen z zakonom št. 2006-961 z dne 1. avgusta 2006 o avtorski in sorodnih pravicah v informacijski družbi (loi n° 2006-961, du 1er août 2006, relative aux droits d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information; JORF z dne 3. avgusta 2006, str. 11529).

6 Člen L. 122-8 zakonika o intelektualni lastnini (code de la propriété intellectuelle), ki je bil spremenjen z navedenim zakonom, določa:

„Avtorji izvirnih umetniških [...] del [...] imajo sledno pravico, ki je neodtujljiva pravica do udeležbe pri dobičku od kakršne koli prodaje umetniškega dela, ki sledi prvi odsvojitvi dela s strani avtorja ali njegovih pravnih naslednikov, če je prodajalec, kupec ali posrednik strokovnjak s trga umetnin. [...]

Nadomestilo iz naslova sledne pravice plača prodajalec. Odgovornost za njegovo plačilo nosi strokovnjak, ki sodeluje pri prodaji, in če se odsvojitve opravi med dvema strokovnjakoma, prodajalec. [...]

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

7 Christie's France, francoska hčerinska družba multinacionalke Christie's, je družba, ki organizira prostovoljne javne dražbe umetniških del. Tako občasno organizira prodaje umetniških del, pri katerih sodeluje v imenu prodajalcev. V zvezi z nekaterimi od teh prodaj je treba plačati nadomestilo iz naslova sledne pravice. Družba Christie's France je v svoje splošne prodajne pogoje vključila sporno določbo, ki

ji omogoča, da za vsak lot, ki je predmet sledne pravice in ki je v njenem katalogu označen s simbolom λ, na račun in v imenu prodajalca prejme od kupca nek znesek, ki ga mora nato plačati subjektu, pooblaščenemu za prejetje tega nadomestila, ali samemu umetniku.

- 8 SNA je sindikat, katerega člani so dejavni na istem trgu kot družba Christie's France in ki tej družbi tako po mnenju tega sindikata konkurirajo.
- 9 SNA je glede prodaj, opravljenih v letih 2008 in 2009, ocenil, da je moral v skladu s sporno določbo nadomestilo iz naslova sledne pravice plačati kupec in da je to pomenilo dejanje nelojalne konkurence, ki krši določbe člena L. 122-8 zakonika o intelektualni lastnini. SNA je zato zoper družbo Christie's France vložil tožbo za ugotovitev ničnosti navedene določbe.
- 10 Tribunal de grande instance de Paris (prvostopenjsko sodišče v Parizu) je s sodbo z dne 20. maja 2011 to tožbo zavrnilo, ker je menilo, da razdelitev obveznosti plačila nadomestila iz naslova sledne pravice sama po sebi ne pomeni dejanja nelojalne konkurence.
- 11 SNA je zoper to tožbo vložil pritožbo pri cour d'appel de Paris (pritožbeno sodišče v Parizu). To sodišče je odločilo, prvič, da je nadomestilo iz naslova sledne pravice mišljeno kot plačilo, ki ga prodajalec, ki je zaslužil s prodajo dela, plača avtorju, ker je bilo prvotno plačilo ob prvi odsvojitvi dela lahko zelo skromno glede na dobiček, ki ga je delo prineslo pozneje. Drugič, po mnenju cour d'appel de Paris je vsako pogodbeno odstopanje od določb Direktive 2001/84 v nasprotju s cilji te direktive, ki je namenjena zagotavljanju standardizacije sledne pravice. Cour d'appel de Paris je zato sporno določbo razglasilo za nično.
- 12 Družba Christie's France je vložila kasacijsko pritožbo, v kateri je zlasti trdila, da Direktiva 2001/84 brez drugih pojasnil ali omejitev določa, da nadomestilo iz naslova sledne pravice plača prodajalec, in ne izključuje možnosti pogodbene ureditve obveznosti plačila tega nadomestila.
- 13 V teh okoliščinah je Cour de cassation prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba pravilo v členu 1(4) [Direktive 2001/84], ki določa, da nadomestilo iz naslova sledne pravice plača prodajalec, razlagati tako, da na koncu ta nosi stroške tega nadomestila, ne da bi bilo mogoče od tega odstopati s pogodbeno ureditvijo?“

Vprašanje za predhodno odločanje

- 14 Predložitveno sodišče s svojim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 1(4) Direktive 2001/84 razlagati tako, da določa, da stroške nadomestila iz naslova sledne pravice na koncu vsekakor nosi prodajalec, ali pa je mogoče od tega odstopiti s pogodbeno ureditvijo.
- 15 Prvič, spomniti je treba, da se s sprejetjem Direktive 2001/84, kot je razvidno iz njenih uvodnih izjav 3 in 4, sledi med drugim cilju zagotoviti, da imajo avtorji grafičnih in likovnih umetniških del korist od ekonomske uspešnosti svojega izvirnega umetniškega dela (glej v zvezi s tem sodbo *Fundación Gala-Salvador Dalí in VEGAP, C-518/08, EU:C:2010:191, točka 27*).
- 16 Poleg tega, kot je razvidno iz uvodnih izjav 13 in 14 Direktive 2001/84, je njen namen odpraviti razlike med zakonodajami, ki povzročajo zlasti neenako obravnavanje umetnikov glede na to, kje se njihova dela prodajo.

- 17 Da bi države članice zagotovile uresničitev navedenih ciljev, morajo v skladu s členom 1(1) navedene direktive v korist avtorja določiti sledno pravico, ki je opredeljena kot neodtujljiva pravica, ki se ji ne da vnaprej odpovedati in katere namen je, da se avtorjem z nadomestilom, katerega znesek ustreza odstotku cene ob vsaki nadaljnji odsvojitvi njihovih del, zagotovi neka raven plačila.
- 18 V zvezi s tem je treba poudariti, da ker Direktiva 2001/84 državam članicam nalaga, naj predvidijo nadomestilo iz naslova sledne pravice, je treba šteti, da so te države odgovorne za to, da se tako nadomestilo dejansko prejme, sicer upoštevne določbe te direktive izgubijo polni učinek (glej po analogiji sodbo *Stichting de Thuis kopie*, C-462/09, EU:C:2011:397, točka 34).
- 19 Ta odgovornost držav članic pomeni tudi, da lahko le one v okviru, opredeljenem z Direktivo 2001/84, določijo zavezanca, ki je dolžan navedeno nadomestilo plačati avtorju.
- 20 Iz uvodne izjave 4 navedene direktive je namreč razvidno, da obstaja potreba po tem, da se ustvarjalcem zagotovi ustrezna in standardna raven varstva. Zagotavljanje take ravni varstva pa pomeni ravno to, da lahko le države članice v svoji zakonodaji določijo zavezanca, ki je dolžan plačati nadomestilo iz naslova sledne pravice.
- 21 V zvezi s tem člen 1(4) Direktive 2001/84 ob upoštevanju njene uvodne izjave 25 določa, da je zavezanec za plačilo nadomestila iz naslova sledne pravice načeloma prodajalec.
- 22 To rešitev je sicer mogoče enostavno obrazložiti ob upoštevanju okoliščine, da je v primeru nadaljnje odsvojitve prodajalec tisti, ki po transakciji prejme nakupno vrednost.
- 23 Brez poseganja v to pa iz člena 1(4), drugi stavek, Direktive 2001/84 v povezavi z njeno uvodno izjavo 25 izhaja tudi, da lahko države članice predvidijo izjeme od načela, da je zavezanec za plačilo nadomestila prodajalec, pri čemer so omejene na določitev druge osebe, ki sama ali skupaj s prodajalcem prevzame obveznost zavezanca.
- 24 V zvezi s tem člen 1(4) Direktive 2001/84 določa, da če država članica sklene, da za zavezanca določi osebo, ki ni prodajalec, mora to osebo izbrati izmed strokovnjakov iz člena 1(2) te direktive, ki pri nadaljnjih prodajah, za katere se uporablja Direktiva 2001/84, sodelujejo kot prodajalci, kupci ali posredniki.
- 25 Drugič, čeprav bi se nekatere jezikovne različice člena 1(4) Direktive 2001/84, kot so španska, francoska, italijanska in portugalska, sicer lahko razumele, kot da razlikujejo med zavezancem za plačilo avtorju in osebo, ki mora dokončno nositi strošek, pa je treba poudariti, da v drugih jezikovnih različicah te določbe, kot so danska, nemška, angleška, romunska ali švedska, tega razlikovanja ni.
- 26 Nujnost enotne razlage določbe prava Unije pa v primeru razhajanja med njenimi jezikovnimi različicami zahteva, da je treba zadevno določbo razlagati glede na sobesedilo in namen predpisa, katerega del je (glej v tem smislu sodbi *DR in TV2 Danmark*, C-510/10, EU:C:2012:244, točka 45, in *Bark*, C-89/12, EU:C:2013:276, točka 40).
- 27 Kar zadeva okvir, v katerega je umeščen člen 1(4) Direktive 2001/84, je treba poudariti, da iz uvodnih izjav 9, 10 in 25 te direktive izhaja, da čeprav ta direktiva sicer opredeljuje nekatere elemente v zvezi z deli, na katera se nanaša, upravičenci do nadomestil, uporabljenimi stopnjami, transakcijami, za katere velja plačevanje nadomestila, osnovo za izračun in zavezancem za plačilo, pa v njej ni ničesar v zvezi z identiteto osebe, ki mora na koncu nositi strošek nadomestila, ki se avtorju plača iz naslova sledne pravice.
- 28 Da bi se ta praznina lahko razlagala, se je treba opreti na cilje, ki jim sledi Direktiva 2001/84. Čeprav je namen te direktive med drugim odpraviti izkrivljanje konkurence na trgu umetnin, pa je ta cilj omejen z navedbami v uvodnih izjavah 13 in 15 te direktive.

- 29 Iz navedenih uvodnih izjav izhaja, da ni treba odpraviti razlik med nacionalnimi zakonodajami, ki ne morejo vplivati na delovanje notranjega trga, in da je za to, da se ohrani kar največ prostora za nacionalno odločanje, dovolj, da se izvajanje usklajevanja omeji na tiste domače določbe, ki najbolj neposredno vplivajo na delovanje notranjega trga (glej v zvezi s tem sodbo *Fundación Gala-Salvador Dalí in VEGAP*, C-518/08, EU:C:2010:191, točki 27 in 31).
- 30 Čeprav se za izpolnitev tako zamejenega navedenega cilja zahteva, da se določijo oseba, ki bo odgovorna za plačilo nadomestila iz naslova sledne pravice avtorju, in pravila, katerih namen je določitev njegove vrednosti, pa ne velja enako za vprašanje, kdo bo na koncu nosil stroške.
- 31 Sicer res ni mogoče takoj izključiti, da lahko zadnjenavedeni element povzroči neko izkrivljanje delovanja notranjega trga, vendar je tako izkrivljanje na notranjem trgu vsekakor le posredno, saj je posledica pogodbenih dogovorov, ki so sklenjeni neodvisno od plačila zneska nadomestila iz naslova sledne pravice, za kar ostane odgovoren zavezanec za plačilo.
- 32 Če država članica sprejme zakonodajo, ki določa, da je prodajalec ali strokovnjak s trga umetnin, ki sodeluje pri prodaji, zavezanec za plačilo nadomestila, Direktiva 2001/84 ne nasprotuje temu, da se ta zavezanec ob nadaljnji odsvojitvi s katero koli osebo, vključno s kupcem, dogovori, da na koncu ta oseba nosi stroške nadomestila, ki se avtorju plača iz naslova sledne pravice, če tak pogodbeni dogovor nikakor ne vpliva na obveznosti in odgovornost, ki jih ima zavezanec do avtorja.
- 33 Glede na vse navedeno je treba na zastavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 1(4) Direktive 2001/84 razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da lahko zavezanec za plačilo nadomestila iz naslova sledne pravice, ki je kot tak določen z nacionalno zakonodajo, pa naj je to prodajalec ali strokovnjak s trga umetnin, ki sodeluje pri transakciji, s katero koli osebo, vključno s kupcem, sklene dogovor, da na koncu ta oseba v celoti ali delno nosi stroške nadomestila iz naslova sledne pravice, če tak pogodbeni dogovor nikakor ne vpliva na obveznosti in odgovornost, ki jih ima zavezanec do avtorja.

Stroški

- 34 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Člen 1(4) Direktive 2001/84/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. septembra 2001 o sledni pravici v korist avtorja izvirnega umetniškega dela je treba razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da lahko zavezanec za plačilo nadomestila iz naslova sledne pravice, ki je kot tak določen z nacionalno zakonodajo, pa naj je to prodajalec ali strokovnjak s trga umetnin, ki sodeluje pri transakciji, s katero koli osebo, vključno s kupcem, sklene dogovor, da na koncu ta oseba v celoti ali delno nosi stroške nadomestila iz naslova sledne pravice, če tak pogodbeni dogovor nikakor ne vpliva na obveznosti in odgovornost, ki jih ima zavezanec do avtorja.

Podpisi